

Nr 218.

Av herr **Lithauer m. fl.**, om *inlösnng av stamaktierna i aktiebolaget vin- och spritcentralen.*

I samband med att Aktiebolaget Stockholms-Systemet till herrar bankdirektören M. Billing, doktor Ivan Bratt, professor Helge Bäckström, kammarrättsrådet C. Carleson, direktören Allan Cederborg, riksgäldsfullmäktigen greve G. Lagerbielke, fabriksidkaren C. J. Lund, kanslisekreteraren Alfred Peyron, bankdirektören O. Rydbeck och advokaten John Tjerneld den 1 september 1920 försålde samtliga stamaktierna, uppgående till ett antal av 400 st., i Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen, träffades jämväl i enlighet med nådigt brev i ämnet den 5 mars s. å. ett avtal, som skulle gälla dels mellan säljaren och köparna, dels mellan köparna och svenska staten och dels mellan köparna inbördes, vilket avtal var av huvudsaklingen följande innehåll.

Säljaren överlät till envar av köparna 40 st. av nyssnämnda aktier med 1920 och efterföljande års kuponger till ett pris enligt parikurs av ettusen (1,000:—) kronor för stycket jämte sju (7) procens ränta därå fr. o. m. den 1 januari 1920 till dess likvid skedde. Köparna förbundo sig att icke överlåta aktierna till annan än statsverket eller den Kungl. Maj:t på förslag av styrelsen för Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen komme att godkännas såsom innehavare av aktierna. Därest aktier annorledes skulle lagligen övergå från någon av köparna till person, som icke på anförd sätt godkändes såsom innehavare av desamma, skulle statsverket vara berättigat att inlösa samma aktier med löpande och efterföljande års kuponger till parikurs med tillägg av sju procents ränta fr. o. m. den 1 januari det år, inlösen skedde. Innehavare av aktie, som blivit överlåten enligt dessa bestämmelser, vore skyldig att ikläda sig de förpliktelser avtalet innehöle. Vidare stadgades, att köparna förbundo sig att, när helst statsmakterna så påfordrade, till statsverket överlåta samtliga ifrågavarande aktier med löpande och efterföljande års kuponger enligt parikurs med tillägg av sju procents ränta från och med den 1 januari det år överlåtelsen ägde rum, dock under förbehåll, att statsverket skulle åtaga sig att av preferensaktieägare i Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen, vilka inom tre månader efter dagen för överlåtelsen sådant kunde påkalla, inlösa dem tillhöriga preferensaktier med belopp, som innehavare av dylika aktier enligt § 6 i bolagsordningen för Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen, i händelse av bolagets upplösning, äga ur dess tillgångar utbetomma.

Slutligen förbundo sig köparna att till säkerhet för fullgörandet av här återgivna bestämmelser deponera aktierna i riksbanken under förbud för

banken att annat än med Kungl. Maj:ts medgivande och på villkor, som Kungl. Maj:t hade att bestämma, utlämna aktierna; dock skulle köpare, som för likviderande av sina aktier behövde i annan bank eller hos statsinstitution belåna desamma, äga att i stället för aktierna till riksbanken överlämna en av långgivaren utfärdad förbindelse av innehåll, att de belånade aktierna icke komme att av långgivaren utlämnas utan Kungl. Maj:ts medgivande.

Ehuru detta avtal, som den 19 oktober 1920 även fick Kungl. Maj:ts godkännande, alltså är i gällande kraft, läser det icke kunna sägas, att frågan om ägande- och inlösningsrätten till stamaktierna i Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen därmed fått en principiellt bärkraftig och tilltalande lösning. Det är också känt, att, innan detta avtal kom till stånd, den på detta område närmast ansvariga centrala myndigheten, kontrollstyrelsen, vid upprepade tillfällen förordad en helt annan lösning av berörda äganderättsfråga, nämligen att statsverket skulle övertaga stamaktierna i Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen. Det synes oss även vara uppenbart, att den ordning i förevarande avseende, som sedan hösten 1920 upprätthålles, näppeligen kan kännetecknas såsom något annat än ett provisorium. Den stund måste komma, då statsmakterna hava att taga ställning till spörsmålet om en nyreglering av dessa förhållanden. Flera år hava ju redan förflutit, sedan avtalet i fråga slöts; därest något dödligt skulle träffa en eller flera av dem, som voro köpare och den aktiepost han eller de innehafte skulle lagligen, t. ex. genom arv, övergå i andra händer, så uppstår oundvikligen frågan, huruvida staten skall inlösa de arvfallna aktierna eller godkänna arvtagaren eller arvtagarna såsom berättigade att innehava stamaktier i Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen.

Då alltså den nuvarande ordningen, som sagt, måste kännetecknas som ett provisorium och då det uppenbarligen icke kan undvikas, att statsmakterna förr eller senare taga ställning till frågan om sättet för en avveckling av detsamma, har det synts oss riktigt, att statsmakterna redan nu beslöte sig för att begagna den rätt, som enligt avtalets § 3 tillkommer dem, nämligen att, då de så påfordra, inlösa samtliga stamaktier enligt parikurs. En sådan åtgärd skulle, enligt vårt förmenande, i ett slag avvärja alla de komplikationer och svårigheter, som i en mer eller mindre avlägsen framtid kunna bli förknippade med den nuvarande ordningen. Att stamaktierna i detta, med vittomfattande monopolrättigheter utrustade företag, överfördes i statens ägo skulle också tillfredsställa opinionens krav inom vida kretsar. Detta överförande har tillika fått ett särskilt berättigande, sedan Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen vid 1923 års riksdag förvandlades till uppbördsorgan för omsättningsskatten.

Ur affärsässig synpunkt torde ingen berättigad invändning kunna göras mot den föreslagna inlösningsordningen.

Den berättelse, som av dåvarande finansministern särskilt tillkallade granskningsmän under senare halvåret 1923 avgåvo över Aktiebolaget Vin- och Spritcentralens ställning, gav vid handen, att samma ställning var synnerligen god. Ej heller synes det vara för-enligt med någon risk, att staten

jämlikt avtalets § 3 åtager sig de där angivna förpliktelserna mot preferensaktieinnehavarna. Dessa preferensaktier noteras för närvarande överpari, och 7-procents-papper måste ju anses såsom god placering.

Slutligen vilja vi framhålla, att det gentemot den av oss förordade linjen icke kan sägas, att den redan varit föremål för riksdagens omprövning och därvid avisats. Då frågan om partihandelslagstiftningen förelåg till behandling vid 1923 års riksdag, diskuterades allenast tvenne alternativ i konkurrens med den nuvarande, enligt vår mening olämpliga ordningen. Man dryftade sålunda antingen det rena statsmonopolet eller bildandet av ett alldeles nytt bolag av Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets typ. Ingendera av dessa utvägar vann emellertid riksdagens bifall. Det enklaste sättet att övervinna de nuvarande olägenheterna synes oss också vara, att staten inköper stamaktierna i Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen.

Med stöd av ovanstående hemställa vi alltså,

att riksdagen för sin del ville besluta, att staten under budgetåret 1925—1926 måtte begagna sin rätt att inlösa stamaktierna i Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen.

Stockholm den 21 januari 1925,

Edvard Lithander.

Nils Holmström.

Emil Bengtsson.
